

Nadarena i kreativna djeca u knjižnici

Željka Butorac

prof. logoped,
stručni suradnik savjetnik

zeljka.butorac@gmail.com

“Sva su djeca rođeni geniji, a mi potrošimo prvih šest godina njihova života kako bismo uništili tu genijalnost” (G. Dryden, J. Vos, 2001)

Nadarenost nije jednostavno definirati, jer ne postoji jedan odgovor što ona jest, već mnogobrojni i različiti odgovori koji uzimaju u obzir mnoge uvjete i kriterije. Postoji čak 160 definicija nadarenosti (Cvetković-Lay, 1995), što dovoljno govori o složenosti ovog fenomena. O definiciji, odnosno razumijevanju nadarenosti ovise svi ostali koraci koji će se poduzeti, kao što su: prepoznavanje, identifikacija, odgojno-obrazovni rad i naravno rad s nadarenima u knjižnici. Neki autori smatraju da je nadarenost bilo koji oblik iznadprosječnog funkcioniranja, dok drugi ističu da se pod tim podrazumijevaju: visoke intelektualne sposobnosti, kreativnost i specifične osobine svake osobe. Winner termin nadarenost koristi za opisivanje djece sa sljedeća tri obilježja:

1. prijevremena razvijenost (brže napredovanje od prosječne djece);
2. inzistiranje da sviraju po svom (viša kvaliteta postignuća, drugačiji putovi učenja, samostalnost i samopouzdanje) i
3. žar za svladavanjem (visoka motiviranost, opsesivan interes).

Nadarena djeca veoma rano pokazuju znakove nadarenosti i ukoliko su roditelji dovoljno informirani i aktivno se bave djecom, onda će biti spremni da što ranije prepoznaju ove znakove, pružaju poticaje i obrate se za pomoć, savjet i podršku stručnjacima. Neki pokazatelji su da dijete rano progovori, prohoda, samostalno istražuje okolinu, brzo razvija sve jezične elemente, brzo usvaja simbole – slova, brojke, znakove, stalno pita i sl.

Elementi po kojima se mogu razlikovati bistra i nadarena djeca:

Bistro dijete – zna odgovore; ima dobre ideje; s lakoćom uči; točno kopira zadano; prima informacije, upija ih; voli izlagati u dijelovima; živahno je pri promatranju; zadovoljno je vlastitim učenjem, postignućem. Nadareno dijete – postavlja pitanja; ima neobične ideje; već zna; kreira nova rješenja; služi se informacijama; u izlaganju teži kompleksnosti; pažljiv je promatrač; vrlo je samokritično.

MITOVI O DAROVITOJ DJECI:

- **Darovita djeca uspjet će u životu bez obzira pruža li im se podrška ili ne**
- **Darovita djeca vole školu**
- **Darovita su djeca iz obrazovanih i situiranih obitelji**
- **Darovita djeca izvrsna su u svemu**

- **Učitelji vole darovitu djecu**
- **Darovita djeca teško se prilagođavaju i teško sklapaju prijateljstva**

Različiti su, dakle, stavovi o nadarenoj i kreativnoj djeci, a ti pojmovi još uvijek egzistiraju u stereotipima kao što su: biti nadaren znači biti čudan, socijalno neadekvatan, loše adaptiran. Takve stavove nerijetko ne možemo izbjeći ni u školama.

Delikatan problem u svezi s nadarenima jest – kako ih prepoznati, kako raditi s njima u razredu, odnosno, kakav učitelj radi s njima.

Logično je da nadaren učitelj može prepoznati i poticati nadarenog učenika; obratno, nenadaren učitelj ne može prepoznati nadarena učenika i ako ga prepozna kao posebnog, nerijetko ga opaža i definira kao »problem« jer mu takav učenik remeti »ustaljeni red«. Osim toga, »šablonizirani učitelj« ne uspijeva kreirati »individualizirano-nadareni školsko-didaktički pristup« koji bi zadovoljio i potencirao razvoj otkrivenih i latentnih potencijala (M. Valenčič – Zuljan, 2002).

Moguće je navesti čitav niz loših primjera koji se događaju u svakodnevnoj praksi u školama, a koji nameću još jedno u nizu značajnih pitanja – je li nadarenost “božji” dar ili problem?

Naime, prema nekim studijama učitelji uspijevaju identificirati tek mali broj nadarenih učenika dok ostale ne percipiraju kao nadarene. Uz to, P. H. DeLeon, G. R. Vanden Bos (1985) navode činjenicu da mnoga djeca

identificirana kao nadarena nisu realizirala svoje intelektualne potencijale ni postala dio brige društva.

Gdje je tu uloga knjižničara?

Intenzivne se rasprave o zanemarenosti nadarene djece provode tek posljednjih desetak godina, te su doneseni zakoni po kojima su škole obavezne brinuti se o nadarenim učenicima kao učenicima s posebnim potrebama. No i danas se, nerijetko, kada se povede razgovor o nadarenim učenicima, najčešće iskazuju suprotna mišljenja. Jedni zastupaju mišljenje da ionako ne možemo u postojećim prilikama mnogo učiniti, a riječ je o učenicima koji su i tako “pametni”, pa će se snaći. Drugi smatraju da su takvi učenici nametljivi, skloni ometanju učitelja i druge djece u radu.

Opravdano je upitati se zašto mnoga nadarena djeca ne uspijevaju razviti svoje potencijale? Odgovore je moguće potražiti u činjenici da ne postoji dovoljna briga ne samo u obitelji, nego i u školi koju možemo smatrati izvorom nedovoljne brige i nasilja nad djecom, gušenja slobode, sigurnosti i prava na posebnost. Emocionalna neosjetljivost i izostanak tolerancije, autoritarna praksa, te niz kazni, vidljivih ili nevidljivih, koje se u školi primjenjuju važni su razlozi što se brojna djeca u školi osjećaju loše, pokazuju strah od škole i učitelja.

Da je nužna promjena uloge škole u životu djeteta pokazuju i rezultati niza istraživanja. Odgovor na pitanje kada, kako i što treba poučavati da bi se ubrzao razvoj učenika dovodi nas do uloge knjižničara u cijeloj ovoj priči.

Knjižničari su ti koji nam daju niz informacija i sadržaja oko tema koje

nas zanimaju, ali i uočavaju, u razgovoru s korisnicima, posebnosti svakoga od njih. Posebno se to odnosi na učenike koji posuđuju mnogo knjiga, pregledavaju druge sadržaje i često traže informacije izvan nastavnog plana i programa razreda koji polaze.

Jedna od osnovnih pretpostavki stvaranja sigurne i poticajne komunikacije s ovim učenicima je *emocionalna kompetencija* ili *emocionalna pismenost nastavnika*. Emocionalno nepismena osoba, ona koja ne prepoznaje potrebe i različitost nadarene djece, ne može biti uspješan učitelj ni knjižničar.

Knjižničari svakako mogu u školama dobiti informacije koja djeca imaju karakteristike nadarenih i osmisliti rad s njima u knjižnici.

Poželjno je da to bude rad u grupi ili paru, a rezultati su dobri i u individualnom radu s učenicom. Početak rada treba osmisliti kroz upoznavanje učenikovih interesa, onoga što čita, glazbe koju sluša, načina druženja s vršnjacima i odraslima te ih potaknuti da što više o sebi iskažu ili kroz upitnik, ili literarni sastav, ili zabilješke tipa dnevnika.

Potom se moramo opskrbiti različitim materijalima iz područja interesa djeteta te ga potaknuti da ih istražuje i informira nas o tome.

Potražite i napravite popis literature i internetskih stranica sa svim sadržajima koje će proučavati.

Zadajte zadatke koje će istraživati i potom osmislite pitanja, mozgalice i probleme koje će rješavati. Omogućite djetetu da upotrijebi maštu, misaone sposobnosti, domišljatost (npr. u opisu situacija u knjigama ili likova). Omogućite zanimljiv, raznolik i poticajan okoliš za dijete ("obogaćena"

sredina – opremljena knjižnica). Odrasli trebaju iskoristiti “zlatno doba” djece za razvoj nadarenosti.

Evo nekoliko primjera **kako poticati kreativnost kod nadarenog djeteta?**

1. **Igre originalnih odgovora** – npr. *Što je sve crveno?* – uobičajeni odgovori donose 1 bod (jabuka, srce, rajčica), neuobičajeni 2 ili više (Mars, patuljkova kapa)
2. **Igre riječima** – povezivanje, premetanje i dr. – otkrij riječi u nizu (primjer: MAMARAMICARSKIJAŠIME)
3. **Izmišljanje nastavka priče ili drukčijeg kraja**
4. **Pronalaženje veza** – npr. *Što je zajedničko mravu i lokomotivi?*
5. **Različite upotrebe** – npr. *Za što sve može poslužiti olovka?*
6. **Dovršavanje jednostavnih crteža na što zanimljiviji način** – stavite nekoliko linija na papir i dajte da dijete završi crtež
7. **Problemske priče** npr.

Zašto je medo u proljeće mršav? ili

Zašto sjeverni medo ne jede pingvine?

Ima ga na početku ere, s njim završava vrijeme. U početku je na sredini, a nema ga u kraju.

Pripada samo tebi, a svi ga drugi koriste više od tebe. Što je to?

Neke tehnike poticanja kreativnog mišljenja:

1. Liste pitanja – 6 univerzalnih pitanja o temi koja ga zanima

2. Slobodne asocijacije – ono što mu prvo pada na pamet kada spomenete problem nekog teksta ili lika u knjizi, završetka neke radnje i sl.
3. Provokativna tvrdnja – poticanje eksperimentiranja – namjerno izrecite proturječno mišljenje o temi koju radite, ispitajte granice njegovih argumenata
4. Niti jedan komad četvrtastog, suhog papira ne može biti savijen na pola više od 8 puta?
5. Srce u prosjeku otkuca 101.000 puta dnevno?
6. Traženje originalnih odgovora – Znaš li da je kravu moguće voditi uz stepenice, ali ne i niz stepenice?
7. Traženje smiješnog u zadanom problemu – humor je bitna karakteristika nadarenih
8. Ljudsko srce pravi toliki pritisak u tijelu dok pumpa da može izbaciti mlaz krvi preko 9 metara? Što je tu smiješno?
9. Izvođenje posljedica – kako sve može završiti
10. Paukov dijagram (umna mapa) – *brainstorming* – oluja mozgova – neka zapiše sve ono što misli o nekoj knjizi ili junaku, problemu koji se javlja u romanu i sl.

Već pri samom upoznavanju učenika koji su nadareni, načinu njihova pogleda na svijet i problema koji ih okružuju pronaći ćete poticaj da se i sami upustite u otkrivanje nečeg novog i nepoznatog.

Knjižnica može biti prozor u svijet i oaza ovoj djeci, gdje će biti sigurni da će pronaći osobu koja ima razumijevanje za njihovu različitost.